

УДК 338.43:631.11/.173(477.41)

Н. І. Труш,

аспірант, Національний університет біоресурсів і природокористування України

РЕЙТИНГОВА ОЦІНКА РЕСУРСНО-ТЕХНІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИРОБНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ФОРМУВАНЬ РЕГІОНУ

Здійснено рейтингову оцінку ресурсно-технічного забезпечення виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств Київської області за трьома системами показників як основою визначення ресурсного потенціалу.

Сучасний стан аграрного виробництва перебуває в глибокій технічній та технологічній кризі, що зумовлено тривалою фінансовою неспроможністю сільськогосподарських товаровиробників, спадом інвестиційної діяльності, невідповідністю амортизаційної політики потребам відтворення основних засобів. Основою ефективного функціонування сільськогосподарських підприємств в умовах ринку є ресурсно-технічне забезпечення агровиробництва. Визначення рівня ресурсно-технічного забезпечення підприємств сільськогосподарського виробництва є надзвичайно важливим, особливо за сучасних економічних умов постійної зміни політичної й економічної ситуації в країні, що може негативно вплинути на господарську діяльність підприємств, зважаючи на зменшення обсягів фінансових ресурсів та інвестиційних пропозицій. Сьогоднішні реалії такі, що в Україні сільськогосподарське виробництво є одним з найменш захищених видів діяльності, а, зважаючи на сезонний характер виробництва та зношеність основних засобів, і одним з основних видів, що постійно потребує залучення інвестицій.

АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Проблеми ресурсно-технічного забезпечення аграрного виробництва та його переозброєння на новітній техніко-технологічній основі досліджуються у наукових працях великої кількості вчених-економістів, зокрема І.Д. Бурковського, Я.К. Білосуська, А.В. Бурилка, А.М. Головка, В.В. Іванишина, П.М. Макаренка, О.В. Олійника, Г.М. Підлісецького, В.О. Питулька, В.Л. Товстопята, В.П. Ситника, В.С. Шибаніна та інших. Проте складність і необхідність застосування системного підходу до вирішення порушених питань, який всебічно враховує аспекти механізму становлення й розвитку інноваційної складової функціонування галузі, потребує подальших наукових і прикладних розробок у цьому напрямі.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою нашого дослідження є визначення рейтингової оцінки ресурсно-технічного забезпечення виробничої діяльності аграрних підприємств Київської області та обґрунтування напрямів підвищення ефективності їх господарювання.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Розвиток галузей агропромислового комплексу за сучасних умов визначається не тільки рівнем його технічного забезпечення, що характеризується кількістю засобів, їх якістю, продуктивністю, відповідністю світовим вимогам до охорони довкілля та безпеки, а й технологічною досконалістю виробництва. Тобто, наскільки сільськогосподарська техніка спроможна вчасно й високоякісно задовольнити біологічні вимоги рослин і тварин. Саме на основі цієї спроможності проектуються різні моделі технологій виробництва сільськогосподарської продукції. Йдеться про повноцінну технологічну забезпеченість аграрного виробництва, яка відповідала б останнім досягненням науково-технічного прогресу.

Зниження інвестиційної діяльності в аграрному секторі економіки спостерігається за всіма джерелами: прибуток, амортизаційні відрахування, бюджетні вкладення, банківські кредити. Проте найбільших негативних змін зазнали власні джерела, зокрема прибуток, що використовується для відтворення технічних засобів.

Перед керівництвом сільськогосподарських підприємств стоїть завдання оцінювання рівня ресурсно-технічного забезпечення виробничої діяльності на підприємстві з урахуванням факторів, що впливають на нього, формування та впровадження заходів щодо його покращення. Оцінку рівня ресурсно-технічного забезпечення виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств за умов кризового розвитку

економіки необхідно здійснювати за допомогою об'єктивних показників, порівнюючи та зіставляючи їх із динамікою розвитку підприємства. Саме тому більш детального розгляду потребує питання формування рейтингової оцінки ресурсно-технічного забезпечення виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств регіону.

Рейтинг — виявлене за попередньо визначеною методикою та інформацією місце сільськогосподарського підприємства з точки зору успішності, ефективності його функціонування протягом певного періоду.

Практично не досліджується рейтингова система оцінки ресурсно-технічного забезпечення підприємств сільськогосподарського виробництва, яка дозволяє визначити ефективність їх діяльності порівняно з нормативом і стосовно один до одного, тобто вона дозволяє визначити не тільки рівень ресурсно-технічного забезпечення окремого сільськогосподарського підприємства, але й порівняти його зі значеннями інших підприємств і ранжувати їх. Ця система є ефективною, адже дозволяє визначити місце сільськогосподарського підприємства серед інших підприємств досліджуваного регіону, виділити найкращі й стимулювати гірші до покращення своєї діяльності. Рейтингова система оцінки дозволяє отримати інтегральну оцінку ресурсно-технічного забезпечення підприємств районів у балах, які присвоюються йому за кожним із вибраних показників. За сумарною кількістю балів визначається місце району в рейтингу.

Взагалі, рейтингові системи оцінки відрізняються одна від одної за методиками розрахунку, джерелами отримання інформації, показниками, які використовуються, їх кількістю та широтою охоплення підприємств, рейтинг яких установлюють. У цілому, можна виділити такі основні етапи методики комплексної порівняльної рейтингової оцінки ресурсно-технічного забезпечення виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств: збір й аналітична обробка вихідної інформації за певний період; обґрунтування системи показників, що використовуються для рейтингової оцінки ресурсно-технічного забезпечення; розрахунок підсумкового показника рейтингової оцінки; класифікація (ранжировання) підприємств окремого адміністративного району досліджуваної області щодо рейтингу.

Для встановлення рейтингу оцінки ресурсно-технічного забезпечення виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств районів Київської області пропонуємо викорис-

тати показники груп, які характеризують ресурсно-технічне забезпечення, ефективність використання ресурсів підприємства та ефективність сільськогосподарського виробництва, дати їм економічну оцінку та визначити загальний бал. Установлення рейтингової оцінки підприємств на основі визначених нами показників, на нашу думку, є найбільш доречним, адже вони якнайкраще характеризують ресурсно-технічне забезпечення, ефективність використання ресурсів та ефективність сільськогосподарського виробництва.

В основі визначення цих показників використовувалися багатовимірні середні величини. Сутність такої рейтингової оцінки полягає в тому, що індивідуальні значення відібраних показників окремого суб'єкта сукупності (x_{ij}) замінюють відносною величиною y_{ij} . За базу порівняння прийнято середні значення показників за сукупності загалом x_i , що має вираз:

$$Y_{ij} = \frac{X_{ij}}{X_i},$$

де i — номер показника;

j — номер району;

X_i — середнє значення i -го показника по області.

На основі визначення Y_{ij} по кожному з показників для конкретного адміністративно-територіального району обчислюють середню арифметичну з цих відношень. Рейтингова оцінка ресурсно-технічного забезпечення виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств по всіх районах Київської області наведена у табл. 1.

Більш наочна картина ресурсно-технічного забезпечення, ефективності використання ресурсів та ефективності господарювання зображена на рис. 1. Основними параметрами ресурсно-технічного забезпечення виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств районів Київської області є: x_1 — площа сільськогосподарських угідь, тис. га; x_2 — припадає с.-г. угідь на одного працівника, га; x_3 — витрати на 1 га с.-г. угідь, грн.; x_4 — основні засоби на 1 га с.-г. угідь, грн.; x_5 — тракторів на 100 га ріллі, шт.; x_6 — комбайнів на 100 га посіву які характеризують ефективність господарювання сільськогосподарських зернових, шт.

Показниками, які характеризують ефективність використання ресурсів, є: x_7 — виробництво валової продукції на 100 га с.-г. угідь, тис. грн.; x_8 — продуктивність праці, грн.; x_9 — виробництво валової продукції на 1 грн. витрат, грн.; x_{10} — виробництво валової продукції

Таблиця 1. Рейтингова оцінка ресурсно-технічного забезпечення виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств Київської області, 2009 р.

Територіально-адміністративний район	І група - показники ресурсно-технічного забезпечення										ІІ група - показники ефективності використання ресурсів підприємства										ІІІ група - показники ефективності сільськогосподарського виробництва				
	Площа с.-г. утіль, тис. га	Припадає с.-г. утіль на 1 працівника, га	Витрати на 1 га с.-г. утіль, грн.	Основні засоби на 1 га с.-г. утіль, грн.	Тракторів на 100 га ріллі, шт.	Комбайнів на 100 га посіву зернових, шт.	Загальна I	Виробництво валової продукції на 100 га с.-г. утіль, тис. грн.	Продуктивність праці, грн.	Виробництво валової продукції на 1 грн.	Витрат, грн.	Виробництво валової продукції на 1 га основаного капіталу, грн.	Виробництво зерна на 1 комбайн, ц	Виробництво кукурудзи на 1 комбайн, ц	Виробництво пшкврових буряків на 1 комбайн, ц	Загальна II	Прибуток (збиток) на 1 га с.-г. утіль, грн.	Рівень рентабельності (збитковості), %	Прибуток (збиток) на 1 працюючого, грн.	Середньорічна оплата праці, тис. грн.	Прибуток (збиток), тис. грн.	Загальна III			
Барішівський	21	9	25	25	6	4	90	22	23	5	6	20	18	9	103	18	19	20	11	19	87				
Білоцерківський	23	13	12	14	20	17	99	12	12	17	9	8	4	17	79	12	10	12	17	13	64				
Богуславський	10	23	3	5	12	11	64	4	9	10	18	11	8	10	70	2	2	2	4	2	12				
Бориспільський	24	15	19	19	4	2	83	9	13	2	3	23	21	7	78	25	25	25	24	25	124				
Бородянский	1	5	8	17	25	25	81	19	10	22	8	2	0	0	61	8	9	8	9	6	40				
Броварський	12	3	24	23	18	7	87	24	24	23	17	15	19	6	128	24	15	19	25	24	107				
Васильківський	22	14	18	16	7	5	82	14	16	7	5	21	12	21	96	23	24	24	8	23	102				
Вишгородський	8	7	15	18	1	1	50	25	25	12	25	25	0	0	112	17	21	21	13	17	89				
Володарський	9	2	21	22	23	21	98	18	4	14	1	6	15	5	63	22	23	10	23	21	99				
Згурівський	14	25	16	24	5	10	94	16	22	15	2	16	13	15	99	5	6	3	19	5	38				
Іванківський	3	18	2	2	21	23	69	2	2	3	13	3	0	0	23	4	4	4	2	3	17				
К.-Святошинський	4	1	20	21	24	20	90	23	5	21	11	5	2	2	69	3	5	6	12	9	35				
Кагарлицький	18	17	17	10	17	16	95	15	17	13	19	14	11	12	101	20	22	23	20	20	105				
Макарівський	5	8	23	20	10	22	88	21	20	8	7	4	1	1	62	21	20	22	22	22	107				
Миропільський	25	12	11	8	2	3	61	3	3	1	4	24	17	11	63	16	17	17	15	16	81				
Обухівський	7	6	13	7	16	14	63	7	6	9	16	13	14	19	84	7	7	7	18	8	47				
П.-Хмельницький	20	24	10	13	9	9	85	10	18	20	12	19	10	4	93	15	11	16	21	15	78				
Поліський	2	20	1	1	14	24	62	1	1	4	22	1	0	0	29	6	1	5	1	4	17				
Рокитнянський	11	4	22	15	3	6	61	20	11	6	15	22	20	20	114	19	18	18	14	18	87				
Сквирський	19	21	7	9	8	12	76	8	14	16	14	12	9	18	91	10	12	14	10	11	57				
Ставищенський	15	19	9	12	22	18	95	17	21	25	20	9	5	13	110	1	3	1	6	1	12				
Тарашанський	13	10	4	3	19	19	68	5	7	19	24	7	3	16	81	9	13	9	3	7	41				
Тетіївський	16	11	6	11	15	15	74	6	8	11	10	10	7	14	66	14	14	13	5	12	58				
Фастівський	6	22	5	6	13	8	60	13	19	24	21	17	6	3	103	13	16	15	16	14	74				
Яготинський	17	16	14	4	11	13	75	11	15	18	23	18	16	8	109	11	8	11	7	10	47				

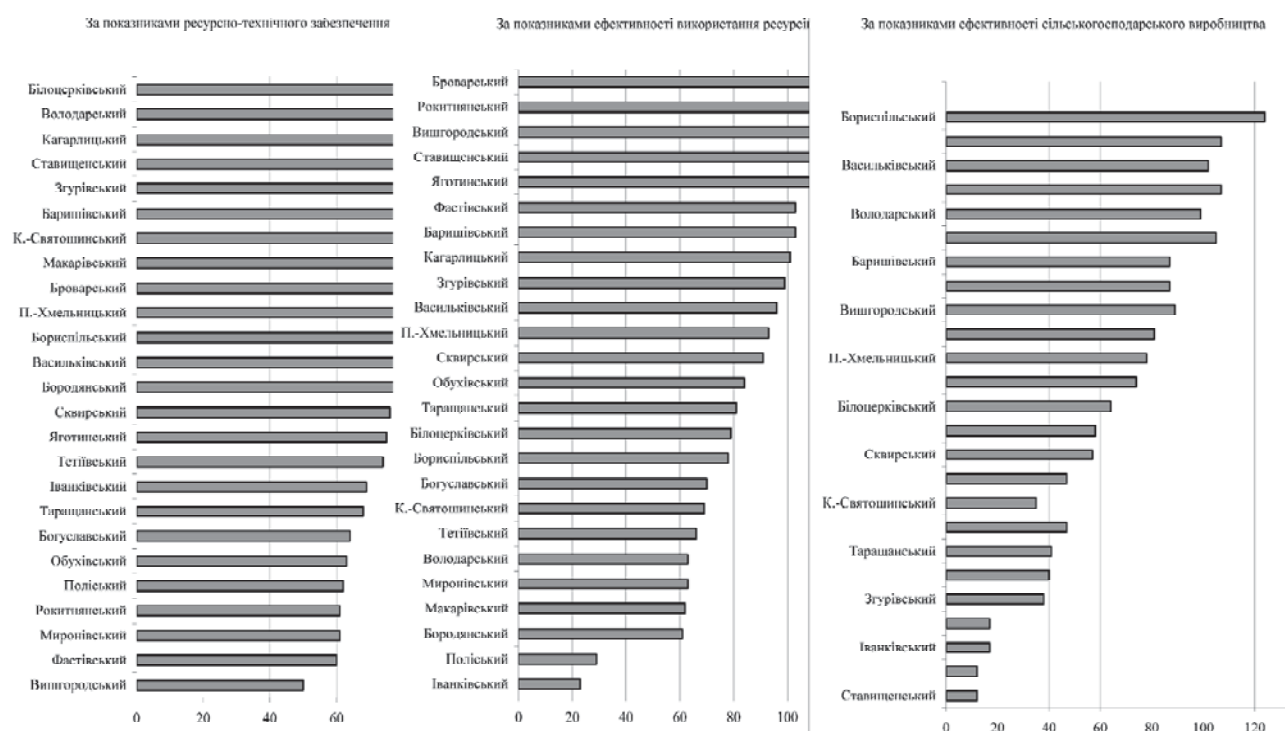

Рис. 1. Рейтингова оцінка сільськогосподарських підприємств районів Київської області

на 1 грн основного капіталу, грн.; x_{11} — виробництво зерна на 1 комбайн, ц; x_{12} — виробництво кукурудзи на 1 комбайн, ц; x_{13} — виробництво цукрових буряків на 1 комбайн, ц.

Показниками підприємств Київської області є: x_{14} — прибуток (збиток) на 1 га с.-г. угідь, грн.; x_{15} — рівень рентабельності (збитковості), %; x_{16} — прибуток (збиток) на одного працюючого, грн.; x_{17} — середньорічна оплата праці, грн.; x_{18} — прибуток (збиток), тис. грн.

Дані табл. 1 показують, як сільськогосподарські підприємства забезпечені ресурсами (показники групи I), як вони використовувалися (показники групи II) в кожному районі і який результат різного використання виробничих можливостей (показники групи III): краще за всіх свої виробничі можливості використовували аграрні підприємства Броварського (1-ше місце), Рокитнянського (2-ге місце) і Вишгородського (3-тє місце) районів — у них найвищий рівень ефективності використання ресурсів. Сільськогосподарські підприємства інших районів Київської області не зовсім раціонально використовували свої потенційні можливості. Особливо це стосується агропідприємств Поліського і Іванківського районів, що мають кращі умови для здійснення господарської діяльності.

Аналіз даних табл. 1 свідчить, що найбільш забезпеченими ресурсами є сільськогосподарські підприємства тих районів досліджу-

ваного регіону, що мають перші номери. У десятку кращих за рівнем ресурсно-технічного забезпечення входять 3 райони (Києво-Святошинський, Макарівський, Броварський) з поліської зони; сім — з лісостепової (Білоцерківський, Володарський, Кагарлицький, Ставищенський, Згурівський, Барішівський, Переяслав-Хмельницький). Не достатньо забезпеченими виробничими ресурсами є аграрні показники ефективності сільськогосподарського виробництва підприємства тих районів, що мають найвищі останні номери: до п'ятірки таких районів входять Поліський, Рокитнянський, Миронівський, Фастівський, Вишгородський. Як свідчать дані цієї таблиці, підприємств не мають зональної приналежності: у кожній зоні є агропідприємства як з найкращою, так і з найгіршою ефективністю господарювання.

З наведеного нами рис. 1 чітко видно, які сільськогосподарські підприємства адміністративних районів Київської області найбільш забезпечені ресурсами, ефективніше їх використовують і де ефективність виробництва є вищою, тобто ті, що займають у рейтингу перші місця. Важливе значення для розробки заходів підвищення ефективності виробництва та забезпеченості ресурсами має економічна діагностика підприємницьких структур — аналіз і оцінка їх ресурсних потенційних можливостей, дослідження

Таблиця 2. Рейтингова оцінка ресурсно-технічного забезпечення виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств Київської області, 2009 р.

Територіально-адміністративний район	Рангові місця		
	I група - показники ресурсно-технічного забезпечення	II група - показники ефективності використання ресурсів підприємства	III група - показники ефективності сільськогосподарського виробництва
Баришівський	6	7	7
Білоцерківський	1	15	13
Богуславський	19	17	24
Бориспільський	11	16	1
Бородянський	13	23	20
Броварський	9	1	2
Васильківський	12	10	3
Вишгородський	25	3	9
Володарський	2	20	5
Згурівський	5	9	21
Іванківський	17	25	23
К.-Святошинський	7	18	17
Кагарлицький	3	8	6
Макарівський	8	22	4
Миронівський	23	21	10
Обухівський	20	13	18
П.-Хмельницький	10	11	11
Поліський	21	24	22
Рокитнянський	22	2	8
Сквирський	14	12	15
Ставищенський	4	4	25
Тарашанський	18	14	19
Тетіївський	16	19	14
Фастівський	24	6	12
Яготинський	15	5	16

Розраховано автором.

факторних і результативних показників господарської діяльності, ступеня конкурентних переваг з метою виявлення резервів й обґрунтування перспектив розвитку. Співвідношення цих комплексних показників зумовлює ресурсно-технічне забезпечення виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств районів Київської області та робить цей показник незалежним від зональної приналежності.

Рангові місця рейтингової оцінки ресурсно-технічного забезпечення виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств Київської області наведені в табл. 2.

Ресурсно-технічне забезпечення сільськогосподарських підприємств зумовлюється комплексом внутрішніх об'єктивних (родючість ґрунтів, екологічний стан земель, рівень інтенсивності і концентрації виробництва) та суб'єктивних чинників (комплекс організаційно-управлінських умов господарювання). Різна забезпеченість агропідприємств виробничими ресурсами у різних зонах зумовлює різний рівень продуктивних сил, що сконцентровані в кожній зоні і впливає на рівень господарювання.

ВИСНОВКИ

Серед багатьох проблем, які вимагають невідкладного вирішення, важливе значення має встановлення рейтингової оцінки ресурсно-технічного забезпечення виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств районів Київської області за показниками груп, які характеризують не лише ресурсно-технічне забезпечення, а й ефективність використання ресурсів підприємства та ефективність сільськогосподарського виробництва. Таким чином, застосування методики рейтингової оцінки ресурсно-технічного забезпечення виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств є надзвичайно доречним й ефективним для прийняття зважених управлінських рішень керівників господарських структур.

Література:

1. Проблеми реалізації технічної політики в агропромисловому комплексі / [Я.К. Білоусько, В.О. Бурилко, В.О. Галушко та ін.]; за ред. Я.К. Білоуська. — К.: ННЦ ІАЕ, 2007. — 216 с.
2. Кравчук В.І. Технічна політика АПК в контексті вступу України до СОТ / В.І. Кравчук // Техніка для АПК. — 2008. — № 5. — С. 11.
3. Білоусько Я.К. Формування ринкової системи матеріально-технічного забезпечення АПК України / Я.К. Білоусько, М.І. Герун, П.А. Денисенко та ін. — К.: ННЦ "Інститут аграрної економіки", 2005. — 85 с.
4. Васильок А.І. Основні засоби сільськогосподарського призначення: потреба та забезпеченість / А.І. Васильок, М.І. Герун, Н.Ю. Зотько та ін. — К.: ННЦ "Інститут аграрної економіки", 2009. — 77 с.
5. Комплексна програма розвитку сільського господарства Київської області у 2008—2010 роках та на період до 2015 року / Відп. за випуск О.В. Шморгун, Н.І. Соколова. — Чабани, 2008. — 284 с.
6. Основні економічні показники роботи сільськогосподарських підприємств Київської області за 2009 р. Форма № 50-ст (річна) / Державний комітет статистики України. *Стаття надійшла до редакції 12.06.2011 р.*